

A LEGENDA

Egy sikeres, elismert, a legmagasabb körökben mozgó tehetséges és nagytudású zeneszerző, aki büszke elért eredményeire, egyszer csak rátalál egy ifjú muzsikusra, akinek egymás után született páratlan remekművei beárnyékolják egész alkotói tevékenységét. A tekintélyes komponistát rádöbbeníti saját közepszerűségére, és a felismerés szinte elviselhetetlen a számára. Éppen kiemelkedő tehetségének köszönhetően egyedül ő érzékeli azonnal azt a mérhetetlen magasságot, ahol a fiatal muzsikus jár, és ahova önmaga soha sem fog eljutni. A nagy tiszteletnek örvendő zeneszerző alól kicsúszik a talaj, eddigi biztonságérzete szertefoszlik. A döbönt csodálat mellett gyűlöletet érez az újonnan felbukkanó, utólérhetetlen zseni iránt, aki a legnagyobb természetességgel ontja magából a kikezdhethetetlen szépségű zenék sorát.

Meggyűlöli Istent is, mert csalódott benne, úgy érzi, hogy becsapta. Fogadalmához híven Istennek tetsző szerzetesi életet élt, hogy ő hirdethesse a dicséretét. Ám a Mindenható annak a másiknak – aki életvitelét tekintve erre érdemtelen – adományozta az égiek hangjának földi tolmácsolását. Azt a másikat választotta követként, őt szereti, őrá bízta, hogy a menny és a föld között közvetítője legyen: AMADEUS, akit mostantól halálos ellenségnek tekint.

W. A. Mozart és A. Salieri

Igen, Mozart és Salieri kapcsolatáról szólnak a hiedelmek és legendák, melyeknek igazi valóság alapja nincs, de az utókor egy részét máig izgalomban tartják. Kérdéseket vetnek fel, amelyekre sehol sem találnak választ.

A tizennyolcadik századbeli Bécsben az ünnepezt udvari karnagy és komponista Salieri felfedezi az udvarba került Mozartban azt a géniuszt, akit megközelíteni sem fog soha. Ahelyett, hogy támogatná, gyarló, irigy féltékenységében mindent elkövet, hogy tönkregyegye. Ez a legenda! Az, hogy az elképzelt Salieri lelkében milyen belső háború dúlt a fiatal zeneóriás felismerése révén, aki a saját művészetét megszegyenítő tehetségű, nem evilági bölcsességgel megáldott muzsikával lepte meg nap mint nap, hogy milyen megbékélhetetlen

harag mérgezte az egész világgal, sőt a felsőbb hatalmakkal szemben is, megragadta Puskin, Peter Shaffer, (utóbbi népszerű drámája nyomán készült film alkotójának) Milos Forman-nak a fantáziáját. A több Oscar-díjas, világhírű *Amadeus* című filmalkotás tömegeket hódított meg. Az pedig, hogy ez a művészi és egyúttal emberi dilemma miért éppen Mozart alakjához kötődik, úgy vélem, nem szorul magyarázatra. A fent nevezett hírességek is keresték annak a titoknak a nyitját, amely immár több mint két évszázada – hiszem, hogy az emberi élet határáig – feltörhetetlen marad.

Mozart és Salieri az Amadeus c. Milos Forman filmben

Salieri tragédiája az, hogy miközben megkönnyezi a *Figaro házassága* záró fináléjának megindító, varázslatos áhítatát, az összekuszált történések gyors egymásutánja után, miközben gyönyörűség és élvezet tölti el a klarinétkvintett líráját és ellenállhatatlan humorát, pajkosságát hallgatva, éppen ezek hatása alatt gondol önnön jelentéktelenségére, és ez az örületbe kergeti majd. Mozart tragédiája pedig az, hogy csupán egyetlen ember érti teljes mélységben az alkotásait, de az ennek okán ellene fordul, amit gyermekien tiszta naivitásában, valamint újabb és újabb muzsikák kikívánczolásának lázában talán észre sem vesz.

Az az igazság, hogy ha találkozunk Mozart zenei világával, ez a mendemonda Salierivel kapcsolatban teljességgel eltöprel.

A K 482-es *Esz-dúr zongoraverseny* második, c-moll tételének coda-ja szomorú, szívszorító búcsúzással indul a fúvós hangszereken, amelyet azután a szólista is átvesz. Néhány ütemmel később lélegzetelállító pillanatok következnek. A záró motívum tonicá-ra érkezése moll helyett a zongora basszus-szólamában éteri, álomszerű C-dúr hármassokkal résnyire felnyitja – azaz felnyitják ezek az elbűvölő harmóniák – a menny kapuját, és ezáltal beleshetünk az angyalok országába. Majd visszazuhanunk a sötét, komor c-moll fájdalmába, de mintegy vigasztalásul még egyszer bekukucskálhatunk az égi birodalomba. méghozzá a szerző szeretetteljes simogatásától kísérve. Ezt adja feloldozó útravalónak a c-moll befejezéshez Mozart. A tétel így ér véget, de Mozart nem igazán hagy időt a felocsudásra, azon nyomban kezdetét veszi a harmadik tétel könnyed, lágy, derűsen kedves és magával ragadó rondótémája a zongoraszólóval, majd a zenekarban is.

[Mozart, Piano Concert Nr 22 Es Dur KV 482 Rudolf ... – YouTube \(33:24\)](#)

Rudolf Buchbinder vezényel és zongorázik a Bécsi Filharmonikusokkal
(A második tétel a **13:00** perctől.)

A lelkünk mélyén szinte észrevétlenül, boldogan szárnyal együtt vele. Csak a teljes versenymű után térhetünk magunkhoz, hogy felfoghassuk azt az élményt, hogy az előző tétel vége felé hol is jártunk. Vagy ott van például a K 467-es *C-dúr zongoraverseny* F-dúr lassú tételének végtelenje. Lélekemelő, amint eltávolodik a mindennapok szürkességétől, egy másik dimenzióba helyez, gyógyír gyanánt enyhíti az élettől elszenvedett sebeket.

[Annie Fischer plays Mozart: Klavierkonzert C-dur \("Elvira ...\)\(K.467\)](#)

Mozart: C-dúr zongoraversenyének a szólistája Fischer Annie. Közreműködik a Magyar Állami Hangversenyzenekar Mura Péter vezényletével (Zeneakadémia, 1981) A másododik tétel a 16:00 perctől hallható)

S ha már a végtelen, Nápolyban, a szelíden hullámzó tenger partján (hegedűk tizenhatod mozgású láncolata) a békét, nyugalmat árasztó csendben két, a szerelemtől nyugtalan hölgy (Fiordiligi és Dorabella) int búcsút egy távolodó hajónak, mellyel harcba induló kedveseik kelnek útra. Velük együtt a vízparton áll egy nagyon is józan úr (Don Alonso), aki a *Cosi fan tutte* című briliáns vígoperában a cselekmény szálait mozgatja. A szerelmeseiket búcsúztató testvérpár mit sem sejt arról, hogy ez az ember állít csapdát részükre. A lassan tovatűnő hajó egy életre szóló kaland kezdete. Közös merengnek el s néznek a messzeségbe. A hullámok eggyé mossák egymástól fényévnyi távolságra lévő gondolataikat. Mindhárman egyfajta hipnózisba esnek ennek a páratlan szépségű, meghatódott E-dúr tercettnek a során. Rólunk már nem is beszélve!

Ezek a zenei csodák: a *Don Giovanni*, az oboás kvartett, a *Jupiter szimfónia*, a *C-moll mise* és társaik nem rivalizálhatnak sem Salieri, sem más szerzők műveivel. Elképzeltető, hogy csak az utókor tévelygése ez a sehova sem vezető, felesleges méricskélés. Ha van alapja a legendának, úgy Salieri féltékenysége nagyon is érthető emberi megnyilvánulás. A szerelemben és a művészetben nincs önzetlenség.

Ám ez a kissé meseszerű história számomra mindenek előtt abban hibádzik, hogy ha Salierit elkönyveli középszerűnek, akkor az az én fogalmam szerint azt jelentené, hogy nem lát túl önmagán. Ám akkor hogyan láthatta meg egyedülként az első pillanattól Mozartban a kiválasztott muzsikus-nagyságot? Én úgy gondolom, hogy Salieri korántsem volt középszerű zeneszerző, de Mozart nem mérce. Az Salieri áldása és átka, hogy a közvetlen közelébe került. Ha más korban él, zeneköltői sorsa bizonyára könnyebb lett volna. Hírnevét nyilván növelte a legenda, bár e nélkül is beírta magát a zenetörténetbe. Beethoven és Schubert mestere, megbecsült zenetanára volt. De Mozartnak nem lehetett versenytársa se ő, se más. Ez azonban senkit nem alacsonyít le, hiszen a tényleges legenda végül is Wolfgang Amadeus Mozart. Legenda, amelyet nem nyel el a múlt homálya, és amelynek nem szab határt a jövő, mert időtlen, mert örök. Amennyiben felbukkanna bárki, aki Mozart életművéről racionális, észszerű, tárgyilagos eszme-futtatásra lenne képes, egy új időszámítás venné kezdetét – nem szeretném megélni –, amelyben ő lenne a művészet halálának hírnöke.